

Visus mano liūdno jaunystės metus Hiuismansas buvo mano palydovas, ištikimas draugas; niekada juo nesuabejojau, niekada nekilo pagunda jį apleisti ar pasirinkti kitą temą; tada, vieną 2007-ųjų birželio popietę, ilgai delsęs, vilkinęs net daugiau nei galima, priešais Paryžiaus 4 – Sorbonos universiteto komisiją apsigyniau daktaro disertaciją: *Žorisas Karlas Hiuismansas, arba tunelio pabaiga*. Jau kitą rytą (o gal net tą patį vakarą, sunku pasakyti, mano disertacijos vakaras buvo vienišas ir stipriai alkoholizuotas), supratau, kad ką tik baigėsi vienas mano gyvenimo etapas, ir, tikriausiai, pats geriausias.

Taip visada nutinka tiems mūsų vis dar vakarietiškos ir socialdemokratinės visuomenės nariams, kurie baigia studijas, tačiau dauguma jų to nesuvokia, ar bent jau suvokia ne iš karto, mat yra taip užhipnotizuoti pinigų – ar vartotojiškumo, jei yra primityvesni, tai yra tie, kuriems išsivysto stipri priklausomybė kai kuriems produktams (šie yra mažuma, o štai didžioji dalis, mąslesnė ir santūresnė, apsiriboja paprastu žavėjimusi pinigais, šiuo „Nepailstančiu Protėju“), – o dar stipriau užhipnotizuoti troškimo save išbandyti, išsikrovoti pavydėtiną socialinę padėtį pasaulyje, kurį viltingai įsivaizduoja kaip konkurencijos lauką ir taip įsiaudrinę garbina kintančias sporto, mados ar interneto portalų kūrėjų, aktorių, manekenių ikonas.

Dėl įvairių psichologinių priežasčių, kurioms analizuoti neturiu nei kompetencijos, nei noro, nuo šios schemos laikiausi atokiai. 1866 m. balandžio 1 d. aštuoniolikametis Žorisas Karlas Hiuismansas pradėjo savo karjerą kaip Vidaus reikalų ir konfesijų ministerijos šešto rango valdininkas. 1874 m. jis savo lėšomis išleido pirmą eilėraščių proza rinkinį *Vaza prieskoniams*¹, kuris, išskyrus itin draugišką Teodoro de Banvilio straipsnį, susilaukė menko kritikų dėmesio. Taigi, kaip matyti, jo egzistencinis debiutas nebuvo niekuo ypatingas.

Jo, kaip valdininko, gyvenimas ėjo savo vaga, kaip ir apskritai visas jo gyvenimas. 1893 m. rugsėjo 3 d. jam buvo įteiktas Garbės legiono ordinas už nuopelnus valstybės tarnyboje. 1898 m. sukaupęs privalomus trisdešimt tarnybos metų – atskaičius atostogas dėl asmeninių priežasčių – išėjo į pensiją. Per tą laiką ištaikė progų parašyti kitas savo knygas, dėl kurių po daugiau nei šimto metų jį pradėjau laikyti savo draugu. Apie literatūrą yra prirašyta daug dalykų, galbūt net per daug (ir kaip šios srities specialistas jaučiu galįs apie tai kalbėti geriau nei bet kas kitas). Ir vis dėlto nėra sunku apibrėžti, kur slypi literatūros, šio prieš mūsų akis žlungančios vakarietiškos kultūros *didžiojo meno*, išskirtinumas. Muzika lygiai taip pat kaip ir literatūra gali sukrėsti, sukelti emocinį lūžį, aukščiausio laipsnio liūdesį ar ekstazę. Dailė, kaip ir literatūra, gali iššaukti nuostabą, pakeisti mūsų pasaulio suvokimą. Tačiau tik literatūra gali mums suteikti pojūtį sąlyčio su kito žmogaus vidurybe, su visu jos turiniu, jos silpnybėmis ir didybe, jos ribomis, menkumu, įsitikinimais; su tuo, kas žmogui neduoda ramybės, jį domina, jaudina ar atstumia. Tik literatūra leidžia

užmegzti ryšį su mirusio žmogaus protu, atviresnį, visapusiškesnį, gilesnį netgi nei per pokalbį su draugu; kad ir kokia gili ir tvirta būtų draugystė, kalbėdamiesi niekada neatsiveriame taip stipriai, kaip priešais baltą lapą kreipdamiesi į nepažįstamą adresatą. Žinoma, akivaizdu, kad kalbėdami apie literatūrą negalime pamiršti stiliaus grožio ir frazių skambesio; nereiktų sumenkinti ir autoriaus minčių gilumo bei originalumo; tačiau autorius visų pirma yra žmogus, gyvuojantis savo knygoje, nesvarbu, ar rašo gerai ar blogai, svarbiausia tai, kad rašo ir iš tikrųjų yra savo knygoje (keista, kad tokia paprasta sąlyga, iš pažiūros menkas skirtumas iš tiesų yra toks svarbus, ir kad šis akivaizdus ir lengvai įžvelgiamas aspektas yra taip menkai nagrinėtas įvairių kryptių mąstytojų; kadangi žmonės iš esmės turi tą patį būties kiekį, nepriklausomai nuo kokybės, jie visi iš esmės yra *esantys* daugiau ar mažiau vienodai; ir vis dėlto ne tokį įspūdį jie palieka žvelgiant po keleto amžių, ir pernelyg dažnai puslapiuose, kurie, kaip jaučiame, yra sukurti labiau tų laikų dvasios negu autoriaus asmenybės, atsiskleidžia neaiški būtybė, kuo toliau, tuo labiau vaiduokliška ir beasmenė). Todėl knyga, kurią mėgstame, visų pirma yra knyga, kurios autorių mėgstame, kurį norime vėl sutikti, su kuriuo norime leisti savo dienas. Ir per tuos septynerius metus, kuriuos paskyriau disertacijai rašyti, gyvenau Hiuismanso, kuris beveik visada buvo šalia, draugijoje. Gimęs Siužė gatvėje, gyvenęs Sevro gatvėje ir Mesjė gatvėje, Hiuismansas mirė Šv. Placido gatvėje ir buvo palaidotas Monparnaso kapinėse. Iš esmės beveik visas jo gyvenimas prabėgo VI Paryžiaus kvartale – taip, kaip jo profesinis gyvenimas, trukęs daugiau nei trisdešimt metų, prabėgo Vidaus reikalų ir konfesijų ministerijos kabinetuose. Universiteto metais aš taip pat gyvenau VI kvartale, drėgname, šaltame ir visų pirma ypač tamsiame kambaryje – langai išėjo į miniatiūrinio, kone šulinio dydžio vidinio kiemo pusę, ir iš pat ryto reikdavo įjungti šviesą. Gyvenau skurdžiai, ir jei būčiau turėjęs dalyvauti vienoje iš tų apklausų, kurios periodiškai siekia „užčiuopti jaunimo pulsą“, be abejonės, savo gyvenimo sąlygas būčiau apibūdinęs kaip „gana sudėtingas“. Vis dėlto, mano pirma mintis kitą rytą po disertacijos gynimo (o gal dar tą patį vakarą) buvo apie tai, kad praradau kažką neįkainojamo, kažką, ko niekada nebesurasiu, – savo laisvę. Daugelį metų dėl paskutinių agonizuojančios socialdemokratijos liekanų (studijų stipendijos, plačios socialinių nuolaidų ir lengvatų sistemos, prasto, bet pigaus universiteto valgyklos maisto) galėjau visą laiką skirti savo pasirinktai veiklai: laisviems intelektualiams susitikimams su draugu. Kaip teisingai pastebėjo André Bretonas, Hiuismanso humoras yra išskirtinis: tai nesavanaudiškas humoras, suteikiantis skaitytojui pranašumą, nuo pat pradžių kviečiantis jį šaipytis iš autoriaus, iš jo graudžių, žiaurių ar juokingų aprašymų pertekliaus. Ir aš šiuo nesavanaudiškumu pasinaudojau su kaupu, atsiimdamas savo salierų piurė ar menkės maltinukų porcijas tame metaliniame, kaip ligoninėje į skyrelius sudalintame padėkle, kurias universiteto valgykla „Bullier“ dalindavo savo nelaimėliams lankytojams (tiems, kurie akivaizdžiai neturėjo, kur kitur eiti, kuriuos, be jokios abejonės, atstūmė visos kitos priimtinos

universitetinės valgyklos, bet kurie vis dėlto turėjo studento pažymėjimą ir niekas iš jų negalėjo jo atimti); galvodamas apie Hiuismanso epitetus, apie *beviltišką* sūrį, apie *atgrasią* žuvį, įsivaizduodamas paveikslą, kurį Hiuismansas, jei būtų pamatęs tuos kaip kalėjime į skyrelius sudalintus metalinius padėklus, būtų galėjęs nutapyti, universitetinėje valgykloje „Bullier“ jausdavasi šiek tiek mažiau nelaimingas ir šiek tiek ne toks vienišas.

Tačiau visa tai baigėsi; žiūrint bendriau, baigėsi mano jaunystė. Netrukus (ir, be abejonės, kuo greičiau) turėjau įsisukti į akademinės karjeros procesą. Ir tai manęs nė kiek neguodė.

¹ *Le drageoir à épices.*